

je po prvi vojni vstopila z vso silo v igro tudi politika. Teško pa je ugotavljati težo gospodarskih in političnih dejavnikov, ker so se ti med seboj prepletali. Sprašuje se, koliko so na primer veliki procesi proti Hrvatom in Slovencem ali etiopska vojna dejansko vplivali na povečanje izseljevanja in meni rajši, da je politično izseljevanje potekalo vseskozi in je predstavljalo minoritarni delež vsega izseljevanja. S prepletenostjo socialnih, gospodarskih in političnih dejavnikov se je mogoče strinjati, prav zaradi tega pa se po naše postavlja temeljno vprašanje, kaj razumemo s pojmom politično izseljevanje in ali je, poleg nacionalnih, tudi dihotomična klasifikacija po kategorijah politično-nepolično pravi ključ za razumevanje dogajanja. Če je kot politično izseljevanje mišljeno tisto, ki je bilo pogojeno s političnim in nacionalnim preganjanjem (in že pri tem se postavlja vprašanje neposrednejših in bolj subtilnih oblik preganjanja), se nam zdi težko obravnavati na primer množično izseljevanje v Argentino konec dvajsetih let le kot gospodarski pojav. Motivacije izseljencev so bile nemara večinoma gospodarske, ni pa mogoče spregledati, da so za pojavom stale jasne politične namere italijanske države in ravno tako ne, da so izseljenci odhajali ne samo z mislijo na perspektivnejše gospodarske razmere, ampak tudi v želji po manj opresivnem življenjskem okolju. Strinjamo se potemtakem z avtorjem, da je razumevanje in nadaljnje osvetljevanje istrskega (podobno kot drugega) izseljevanja mogoče le s preseganjem stereotipnih pogledov in na podlagi izvirnih ter metodološko utemeljenih branj ter kontekstualizacij dogajanja.

Aleksej Kalc

Carlo Yriarte, *Istria. Il Golfo del Quarnero e le sue isole*, ed. Giovanni Santarossa, Pordenone: Edizioni Biblioteca dell'Immagine, 2014., 154 str.

Knjiga Charlesa Yriarteja o Istri, Kvarneru i njegovim otocima izišla je iz tiska u svibnju 2014. u izdanju izdavačke kuće Edizioni Biblioteca dell'Immagine, koja je pokrenula ponovno izdavanje Yriarteovih putopisa (2013. izišla je knjiga *Trieste*, a 2014. *Dalmazia* i *Montenegro* te knjiga koju prikazujemo). Charles (Carlo) Yriarte francuski je novinar, putopisac i publicist iz XIX. stoljeća. Zapise s njegova putovanja istočnom obalom Jadrana

francuski su čitatelji mogli u nastavcima pročitati 1875. u listu *Le tour du monde*, a talijanski 1883. u *Giro del mondo*. Poslije je to objavljeno kao knjiga *Les bords de l'Adriatique et le Monténégro: Venise, l'Istrie, le Quarnero, la Dalmatie, le Monténégro et la rive Italienne* (Paris 1878.). Dio Yriarteove knjige koji se odnosi na Istru i Dalmaciju objavljen je u hrvatskom prijevodu pod naslovom *Istra & Dalmacija* (Zagreb 1999.) u prijevodu Vladimire Mirković-Blažević i s predgovorom Miroslava Bertoše.

Donoseći zapažanja autora s putovanja istočnom obalom Jadrana, knjiga je, ukrašena originalnim crtežima, podijeljena u dva dijela. Prvi dio sadrži 16 poglavlja o Istri, a drugi 12 poglavlja o Kvarneru. Svoj je put Yriarte započeo u Trstu, a završio u Crnoj Gori. Nakon predgovora urednika edicije Giovannija Santarosse „Per il lettore“ (VII-VIII) slijede poglavlja I-XVI posvećena Istri (XI-CII), koja donose zanimljiv etnološki pregled poluotoka u trenutku kad ga je Yriarte posjetio. Za razliku od većine putopisaca, on se uputio i u unutrašnjost i ondje obišao mnoge krajeve, poput Tinjana ili Pazina. U autorovim je očima čitava obala tradicijski mletačka, a unutrašnjost slavenska. U gradovima je u uporabi bio talijanski jezik, dok se u unutrašnjosti govorilo slavenski. Iako naglašava da u Istri žive oba etnosa, više je pozornosti posvetio slavenskom, koji smatra etnološki zanimljivijim i društveno rascjepkanijim. Slavene je prikazao kao stasite ljude, plavih očiju i kose, koji su, ovisno o potrebi, mirni ili temperamentni, radišni ili lijeni. Zapuštenost je poluotoka vidljiva iz opisa cesti i putova, za koje primjećuje da su loše održavani. Cestovna je povezanost u Istri postojala samo između većih centara pa je već Yriarte upozorio na njezinu „mentalnu“ rascjepkanost. Svaki je od trinaest okruga koje autor opisuje sebi svojstven i drugačiji od ostalih. Nakon Trsta zaustavio se u Kopru i opisao njegovu povijest i značaj koji je imao u prošlosti. U nastavku putovanja oči autora bile su očarane Pazinskom jamom i Kaštelom. Grad opisuje kao značajno središte u kojem se povodom blagdana sv. Mihovila organizira veliki sajam i zabava. Iz Pazina je preko Baderne, Tinjana i Žbandaja krenuo prema Poreču. Što se više udaljavao od Pazina, zemlja je bila lošije kvalitete, a poljoprivredna proizvodnja slabije razvijena. Za Poreč naglašava da se u njemu nalazi pokrajinski sabor; smatra da grad ima puno veću važnost no što to pokazuju njegove dimenzije i stanje u kojem se nalazi. Preko Rovinja doplovio je do Pule, gdje zapaža mnoštvo antičkih ostataka, od kojih ga se osobito dojmio amfiteatar. Hodajući Puljštinom, posjetio je i

pravoslavnu koloniju u Peroju i opisao običaje njezinih stanovnika. Istra je – prema riječima autora – kamenita, tužna i slabo naseljena zemlja. Načini odijevanja u Istri razlikovali su se od sela do sela, jednako tako i ženske frizure sakrivene ispod bijelih rubaca.

Drugi dio knjige, gotovo upola kraći, donosi putopis Kvarnerom i kvarnerskim otocima, prikazan u poglavljima I-XII (CIII-CLI). Yriarte najprije opisuje Rijeku i njezine rijetke spomenike, među kojima ističe kazalište iz 1801. godine. Ostao je zapanjen ženama koje su u Rijeku donosile na leđima sijeno iz okolnih sela; tu je sliku urednik stavio na naslovnicu. Zauzvatio se i na opisu Frankopanskoga dvorca na Trsatu i opisao slavnu prošlost te važne hrvatske plemićke obitelji. Važan dio toga poglavlja zauzimaju priče o uskocima te njihovom životu i značaju na Kvarneru, osobito u Senju. Slavenški običaji oblačenja u Istri i na Kvarneru opisani su vrlo podrobno i pitoreskno. Na samom kraju knjige nalazi se kazalo sadržaja (CLIII-CLIV).

Kroz izvanredno putovanje brodom, pješice, na magarcu i zaprezi Yriarte je upoznao europske čitatelje s tradicijom i poviješću Istre i Kvarnera svojim romantičarskim, ali podrobnim i nepristranim tekstovima. Riječ je o izvoru od iznimnoga značaja za proučavanje prošlosti i etnologije Istre, prije svega jer se radi o zapažanjima stranca.

Marko Jelenić

Raul Marsetič, *Il cimitero civico di Monte Ghiro a Pola. Simbolo dell'identità cittadina e luogo di memoria (1846-1947)*, Rovigno: Centro di ricerche storiche di Rovigno / Unione italiana – Fiume / Università popolare di Trieste, 2013., 947 str.

Knjiga je Raula Marsetiča *Il cimitero civico di Monte Ghiro a Pola (1846-1947) (Pulsko gradsko groblje Monte Ghiro (1846. – 1947.))* nastala kao rezultat interdisciplinarnoga istraživanja u potpunosti baziranoga na arhivskome materijalu s ciljem da se kroz istraživanje pulskoga groblja u razdoblju 1846. – 1947. prikaže kompleksnost koja je determinirala urbani identitet grada Pule. Možemo napomenuti da je ovo druga Marsetičeva monografija; prva je *I bombardamenti alleati su Pola 1944-1945 (Saveznička bombardiranja Pule 1944. – 1945.)* iz 2004.